

**ATNAUJINTAS PAGRINDINIO
UGDYMO LIETUVIŲ KALBOS
IR LITERATŪROS MOKYMO(SI)
TURINYS IR MOKINIŲ
PASIEKIMAI: ESMINIAI
POKYČIAI IR JŲ
ĮGYVENDINIMO GAIRĖS**

Nijolė Toleikytė

Vilniaus Mykolo Biržiškos gimnazija

2023 02 28

AR KEITĖSI PAGRINDINIO IR VIDURINIO UGDYMO TIKSLAS?

KOMUNIKAVIMAS (SAKYTINĖ IR RAŠY TINĖ KALBA)

SAVIMONĖ (KALBINĖ, KULTŪRINĖ, TAUTINĖ, PILIETINĖ)

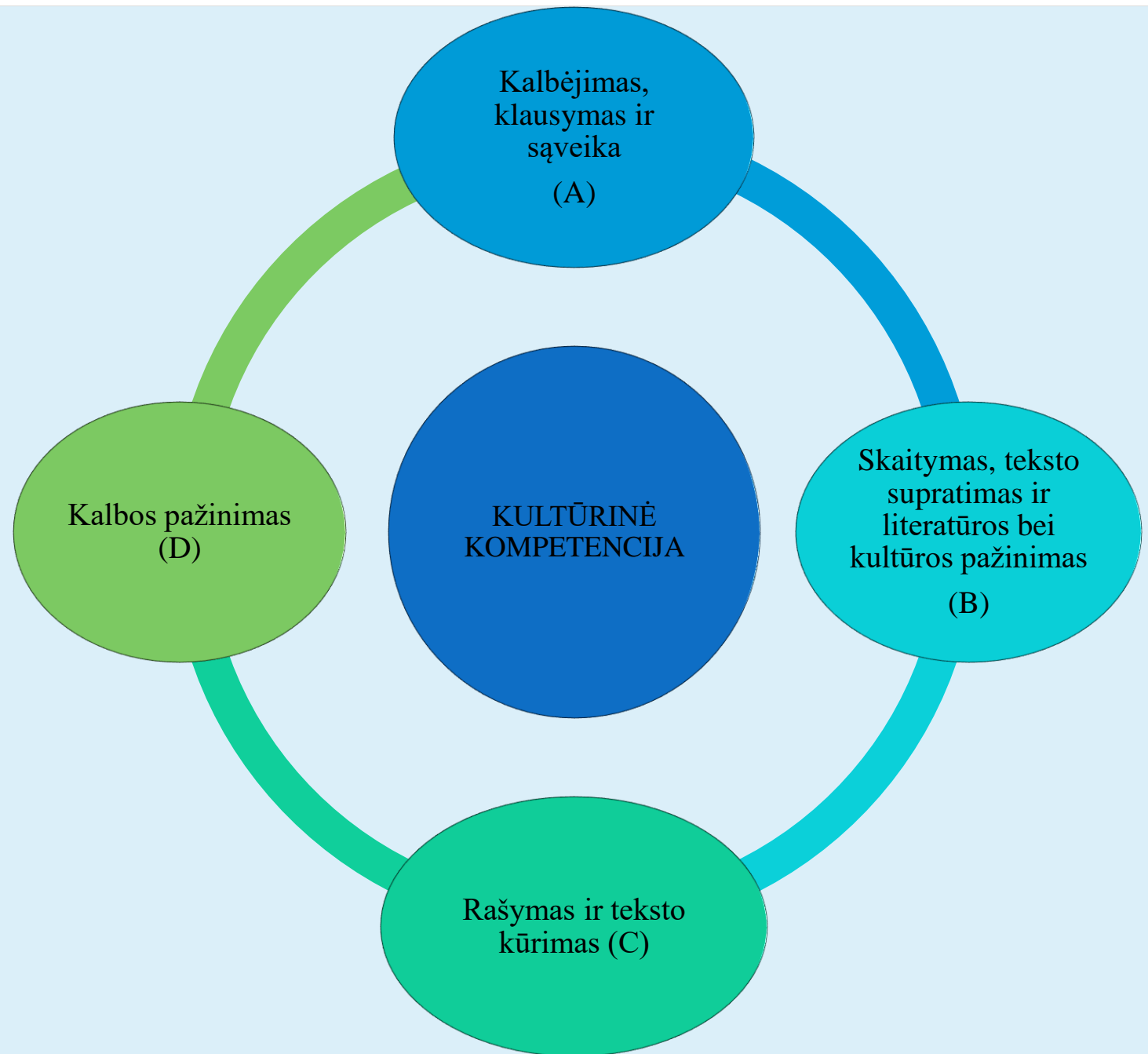
KULTŪROS TRADICIJOS (LIETUVIŲ, PASAULIO) PAŽINIMAS

TEKSTŲ (GROŽINIŲ, NEGROŽINIŲ, MEDIJŲ) INTERPRETAVIMAS

DALYVAVIMAS ŠIUOLAIKINĖS KULTŪROS PROCESUOSE

KAIP APRAŠYTOS KOMPETENCIJOS?

- Kultūrinė
- Pažinimo
- Komunikavimo
- Kūrybiškumo
- Pilietiškumo
- Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos
- Skaitmeninė

KOMPETENCIJŲ RAIDA (KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA)

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Pranešimo kūrimas.	Parenka ir vartoja įvairias verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas.	Išbando mokytojo siūlomas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Naudoja mokytojo rekomenduojamas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Naudoja savo pasirinktas ir mokytojo rekomenduojamas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Pasirenka ir derina įvairias raiškos priemones ir formas.	Išbando kompleksines raiškos priemones ir formas.	Naudoja kompleksines raiškos priemones ir formas.	Tikslingai pasirenka ir kūrybiškai naudoja kompleksines raiškos priemones ir formas.
	Pritaiko raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai ir adresatui.	Atpažįsta elementarias komunikavimo priemones ir pritaiko jas kasdienėms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse.	Pritaiko komunikavimo priemones ir formas kasdienėms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse.	Pritaiko komunikavimo priemones ir formas įvairioms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko raiškos priemones ir formas daugumai įprastų komunikavimo situacijų asmeninio gyvenimo, mokymosi ir viešosios veiklos srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko raiškos priemones ir formas įvairioms komunikavimo situacijoms ir adresatams asmeninio gyvenimo, mokymosi ir viešosios veiklos srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko pranešimą komunikavimo situacijoms ir adresatams įvairiose srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Lanksčiai pritaiko pranešimą sudėtingoms komunikavimo situacijoms ir įvairiems adresatams įvairiose srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.

KUO SVARBI PASIEKIMŲ RAIDA?

1–2 klasė	3–4 klasė	5–6 klasė	7–8 klasė	9–10 klasė	11–12 klasė

MOKYMOSI OBJEKTAI

- GROŽINIAI IR NEGROŽINIAI, ŠIUOLAIKINIŲ MEDIJŲ KŪRINIAI, KULTŪROS REIŠKINIAI.
- KLAUSOMI, SAKOMI IR RAŠOMI TEKSTAI, KALBOS SISTEMOS PAŽINIMAS IR VARTOJIMAS.

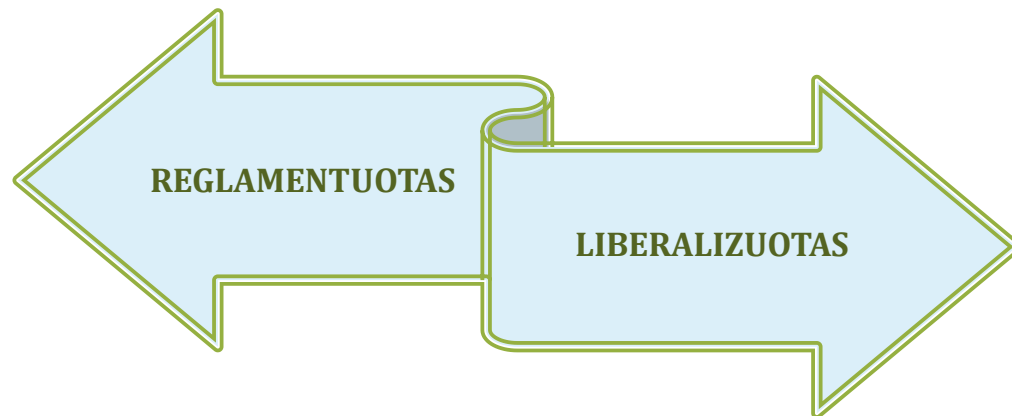
MOKYMOSI VEIKLŲ REZULTATAI – ATPAŽIŠTA, ĮVARDIJA, APTARIA, PAAIŠKINA, TAIKO, ANALIZUOJA, INTERPRETUOJA, VERTINA, TYRINĖJA, KURIA, LYGINA, APIBENDRINA, KLASIFIKUOJA, SKIRSTO.

MOKYMOSI STRATEGIJOS

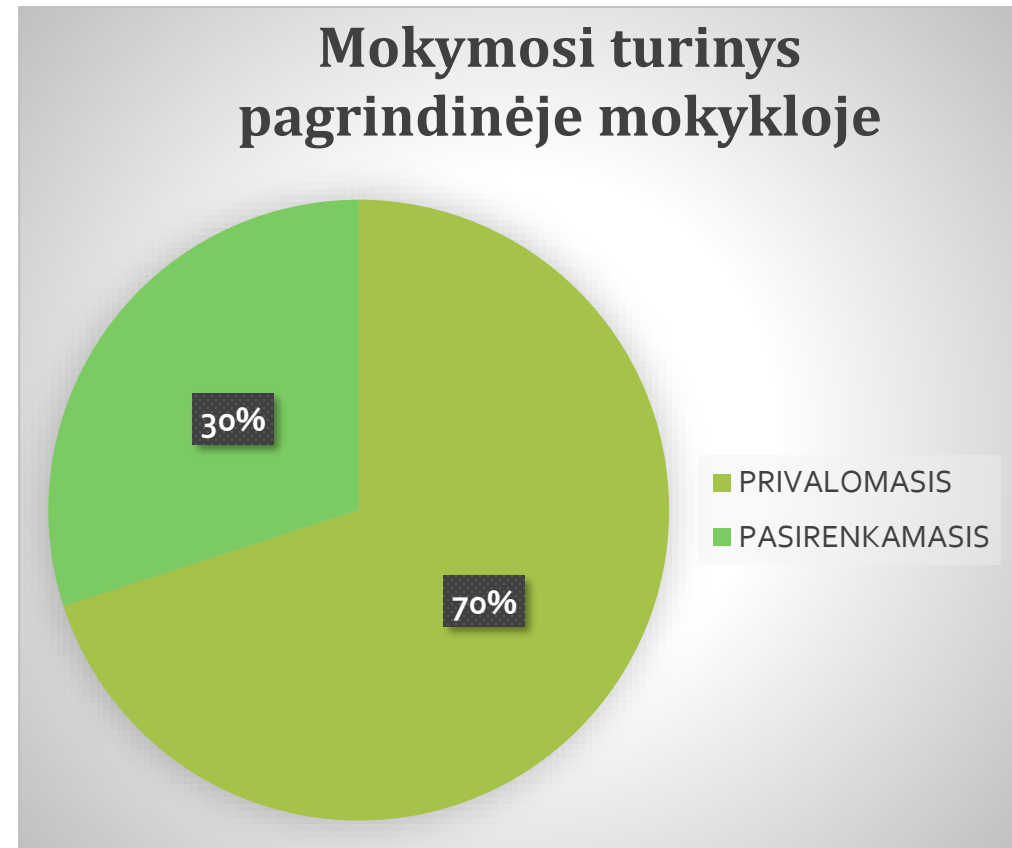
IV SKYRIUS. PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI (Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A))

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
Dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose, klausosi ir kalba, atsižvelgdamas į situaciją, tikslą, adresatą (A2).	Iš anksto pasirengęs kalba monologu (pvz., trumpos kalbos, sveikinimai), dalyvauja pokalbiuose, naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (mimika, judesiais) (A2.1.3).	Iš anksto pasirengęs tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę , tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, debatuose , klausia, atsako, prieštarauja, argumentuoja, tikslingai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose (ir viešuose) pokalbiuose, diskusijose, debatuose , klausia, atsako, kelia problemas, svarsto , argumentuoja, prieštarauja . Tikslingai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis, laikosi kalbos etiketo reikalavimų . Bendrauja betarpiškai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, pradeda, plėtoja ir apibendrina pokalbį , tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą ir kritiką . Tikslingai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis Bendrauja betarpiškai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose , pradeda, plėtoja ir apibendrina pokalbį, tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą ir kritiką, naudoja būdus ir priemones, tinkamus skirtingų žanrų tekstams . Bendrauja betarpiškai ir virtualiai (A2.1.3).

KAIP APRAŠYTAS MOKYMOSI TURINYS: PRIVALOMASIS IR PASIRENKAMASIS?

Žr. BENDRŲJŲ PROGRAMŲ ĮVADĄ

GALIMAS PASIRENKAMASIS MOKYMOŠI TURINYS

- Pasirenkamąjį mokymosi turinį renkasi mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių galimybes, mokinių pažangą ir pasiekimus, polinkius ir derindamas su kitais mokytojais.
- Pasirenkamasis turinys gali būti skiriamas:
 - žinioms ir gebėjimams įtvirtinti ar gilinti,
 - sudėtingesnėms temoms, kurioms įprasto laiko nepakanka, nagrinėti,
 - mokinių žinių ir gebėjimų spragoms šalinti,
 - tarpdalykinėms temoms plėtoti, projektinėms ir kitoms pažintinėms kūrybinėms veikloms organizuoti.

PRIVALOMASIS IR PASIRENKAMASIS MOKYMOSI TURINYS (6 kl.)

29.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

29.2.1. Skaitymo tikslai.

29.2.2. Skaitymo strategijos (skaitymo būdai, teksto struktūrinės ir grafinės savybės, teksto pavertimas grafine struktūra, skaitymo veiklos planavimas, atidaus ir ilgojo skaitymo gebėjimai per metus perskaitant bent kelis didesnės apimties kūrinius).

29.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai vertingi mokinių amžių atitinkantys Programoje rekomenduojami ar laisvai pasirenkami įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai ar jų ištraukos.

Dėl skaitomų kūrinių (ištraukų) kiekio, atsižvelgdamas į mokinių poreikius ir galimybes, sprendžia mokytojas.

29.2.4. Skaitomų tekstų rūšys ir rekomenduojami skaitiniai: nuotykių literatūra, mitai, sakmės, liaudies ir literatūriniai padavimai bei legendos, poezija, komiškoji (humoristinė) literatūra, komiksai.

29.2.5. Grožinės ir negrožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas.

Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros sąvokas (naujai įvedamos sąvokos pažymėtos raide „n“).

29.2.6. Kūrybinės veiklos.

MOKYMOSI TURINIO
KOKYBĖ (GELMĖ)

TARPDALYKINĖS TEMOS

- ASMENS GALIOS: IDĖJOS, ASMENYBĖS
- KULTŪRINIS IDENTITETAS IR BENDRUOMENIŠKUMAS
- DARNUS VYSTYMASIS

PRIVALOMI, REKOMENDUOJAMI IR LAISVAI PASIRENKAMI KŪRINIAI

- **5–8 kl. nebėra privalomų skaitinių!!!** Kūrinius mokytojas gali rinktis iš programoje pateikto rekomenduojamų kūrinių sąrašo arba savo nuožiūra (svarbu laikytis kūrinių atrankos principų).
- **9 kl. privalomas tik vienas kūrinys** – D. Grinkevičiūtės „Lietuviai prie Laptevų jūros“.
- **10 kl. Privalomi autoriai / kūriniai:**
- Senovės Graikijos mitai, Homeras, Biblija (ištraukos); Dantė, „Dieviškoji komedija“ (ištraukos); Gedimino laiškai (ištraukos), V. Šekspyras, M. de Servantesas.

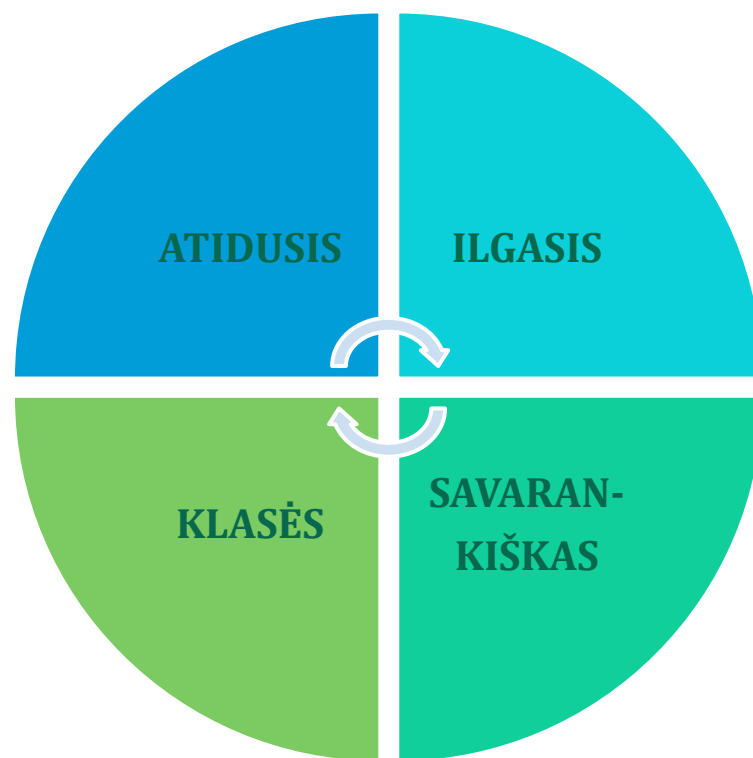
KĄ IR KAIP SKAITYTI?

TEKSTAI

GROŽINIAI, NEGROŽINIAI,
MEDIJŲ

LIETUVOS, PASAULIO

RŪŠYS
ŽANRAI

INDIVIDUALIZAVIMAS
IR SUASMENINIMAS

BENDRADABIAVIMAS

KŪRYBINĖS,
TIRIAMOSIOS VEIKLOS

KŪRINIŲ GRUPAVIMAS PROGRAMOJE

5–8 kl. – teminiu arba žanriniu principu;

9 (I gimnazijos) kl. – literatūros rūšių ir žanrų principu;

10 (II gimnazijos) klasėje –
chronologiniu (Antika – Barokas)
principu;

NELIKO REIKALAVIMO LAIKYTIŠ
PROGRAMOJE SIŪLOMO KŪRINIŲ
SKAITYMO NUOSEKLUMO.

- Nuo 10 klasės siūlomas nuoseklus literatūros epochų studijavimas, kuris pratęsiamas iki Baroko.

9 kl.

- Mokomasi literatūros teorijos pagrindų (literatūros rūšys ir pagrindiniai žanrai; teksto analizė ir interpretacija).
- Grožiniai ir negrožiniai kūriniai (ištraukos) skaitomi, analizuojami ir interpretuojami išskiriant jų požymius (rūšį, žanrą), siejant juos su istoriniu kontekstu, rašytojo biografija.
- Skaitant grožinę literatūrą, aptariami, analizuojami ir lyginami kitų medijų tekstai: dailės ir muzikos kūriniai, kino filmai, serialai, vaizdo įrašai, spektakliai, socialinė reklama, karikatūros ir kiti multimodalūs tekstai.

10 kl.

- Programoje nurodytus privalomus ir rekomenduojamus įvairių kultūros epochų kūrinius rekomenduojama nagrinėti pasirinktais aspektais, siejant su aktualiais šiuolaikiniais literatūros ar kitų medijų kūrinių, kuriuose svarstomos panašios problemos, interpretuojami klasikiniai kūriniai, jų personažai, simboliai ir kt.
- Pabrėžiama autonomiškos interpretacijos nuostata: analizuojant ir interpretuojant kūrinius mokiniai skatinami pasirinkti nagrinėjimo aspektus, savarankiškai kelti problemas.
- Kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami įvairiais pjūviais bei pasirinktais būdais (biografiniu, imanentiniu, sociokultūriniu, lyginamuoju ir kt.).

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika 5–10 kl.

- Dėmesys kalbėjimui atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją, verbalinės ir neverbalinės raiškos, kitų priemonių pasirinkimo įtaką adresatui.
- Siekiama kuo glaudesnio kalbėjimo, klausymo ir sąveikos ryšio su rašymu ir teksto kūrimu.
- Pagrindinėje mokykloje mokomasi suprasti ir kurti įvairaus pobūdžio sakytinius ir rašytinius tekstus, tačiau kiekvienoje klasėje vienas ar kitas teksto tipas dominuoja (žr. LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS PAGRINDINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJAS, p. 3).

KALBOS PAŽINIMAS

5–10 klasės

- Kalbos pažinimo ugdymo veiklos sugrupuotos pagal pagrindines kalbos nagrinėjimo sritis, paisant ugdomų pažinimo, kūrybiškumo ir komunikavimo kompetencijų dermės.
- Kalbos pažinimas, priešingai nei ankstesnėje programoje, neskirstomas į pažinimą ir vartojimą. Vartojimas suprantamas kaip sudėtinė neatskiriama kalbos pažinimo dalis, t. y. be vartojimo neįmanoma mokytis kalbos dalykų.
- Programoje pateiktos temų grupės ugdymo procese nebūtinai turi būti analizuojamos tokia seka. Tačiau svarbu išlaikyti programos siūlomą temų vidinį integralumą (pvz., fonetika, kirčiavimas ir rašyba; žodžių sandara ir rašyba ir kt.).

RAŠYMAS IR TEKSTO KŪRIMAS

5–10 kl.

- Siekiant programoje numatytų tikslų ypač daug dėmesio turi būti skiriama rašymo procesui, visiems jo komponentams.
- Rašymo strategijų mokymas.

MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIUS RODANČIOS SKALĖS

Aprašant pasiekimų lygių požymius, naudojamos šios mokinių pasiekimų lygius rodančios skalės:

kognityvinių gebėjimų kokybės;

metagonityvinių gebėjimų kokybės;

savarankiškumo;

sistemiškumo;

konteksto.

5–6 kl.

<p>Skaitydamas tekstą įprastame kontekste, kelia elementarius klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę informaciją; į juos atsakydamas, fragmentiškai remiasi tekstu (B4.2.1).</p>	<p>Skaitydamas tekstą įprastame kontekste, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją; į juos atsakydamas, remiasi tekstu (cituoja, perfrazuoja) (B4.2.2).</p>	<p>Skaitydamas tekstą naujame kontekste, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją; į juos atsakydamas, tinkamai remiasi tekstu (cituoja, perfrazuoja) ir literatūros žiniomis (B4.2.3).</p>	<p>(B4.1.4). Skaitydamas tekstą naujame kontekste, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją, apibendrin į juos atsakydamas, detaaliai remiasi tekstu (cituoja, perfrazuoja) ir literatūros žiniomis (B4.2.4).</p>
---	---	--	--

Konteksto
Kognityvinių gebėjimų kokybės
Sistemiškumo

9–10 kl.

SLENKSTINIS

Naudodamasis netiesiogine pagalba aptaria kai kurias grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, įvardija žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, pavieniais atvejais – poveikį, padedamas įvardija lengvai atpažįstamus raiškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.1).

PATENKINAMAS

Konsultuodamasis aptaria ryškiausias grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, įvardija ir iš dalies paaiškina žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį; naudodamasis netiesiogine pagalba, atpažįsta raiškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.2).

PAGRINDINIS

Analizuoja grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, įvardija ir paaiškina žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir dažniausiai naudojamus raiškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.3).

AUKŠTESNYSIS

Išsamiai analizuoja grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, detaliai aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir raiškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.4).

Kognityvinių gebėjimų kokybės
Savarankiškumo
Sistemiškumo.

**PRAKTINIAI
PAVYZDŽIAI –
METODINĖS
REKOMENDACIJOS**

PAGRINDINIO UGDYMO REKOMENDACIJŲ TURINYS (emokykla.lt)

I. NAUJO TURINIO MOKYMO REKOMENDACIJOS

II. REKOMENDACIJOS PEREINAMAJAM LAIKOTARPIUI

III. AUKŠTESNIŲ PASIEKIMŲ UGDYMAS

IV. TARPDALYKINIŲ TEMŲ INTEGRAVIMAS. DALYKŲ DERMĖ

V. SIŪLYMAI MOKYTOJŲ NUOŽIŪRA SKIRSTOMŲ 30 PROCENTŲ PAMOKŲ

VI. VEIKLŲ PLANAVIMO IR KOMPETENCIJŲ UGDYMO PAVYZDŽIAI

VII. SKAITMENINĖS MOKYMO PRIEMONĖS

VIII. LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

IX. UŽDUOČIŲ IR MOKINIŲ DARBŲ, ILIUSTRUOJANČIŲ PASIEKIMŲ LYGIUS, PAVYZDŽIAI

TAPDALYKINIŲ TEMŲ INTEGRAVIMO PAVYZDŽIAI

Trumpalaikis integruotas lietuvių kalbos ir literatūros, technologijų ir informacinių technologijų projektas „Šeimos receptas“ (5 klasė).

Kūrybinės dramos užduotys pagal A. de Sent-Egziuperi „Mažąjį prinčą“ (literatūra ir teatras, 5 klasė).

Teksto skaitymo ir supratimo užduotis „Kaip atsirado akmenys“ (lietuvių kalba, literatūra, gamta, etika, dailė, 6 klasė).

J. Degutytės ir N. Miliauskaitės eilėraščių lyginimas, integravimo su muzika, daile, etika, tikyba galimybės (8 klasė).

Kūrybinės ir tiriamosios užduotys apie holokaustą (literatūra, etika, istorija, pilietiškumo pagrindai, menai, 8 klasė).

Nuotolinė literatūros ir teatro pamoka: antikinės dramos ir spektaklio analizė (10 klasė).

Biblijos interpretacijos lietuvių liaudies mene (literatūra, istorija, dailė, 10 klasė).

PASIRENKAMO MOKYMOSI TURINIO ĮGYVENDINIMO PAVYZDŽIAI

Savarankiško skaitymo pamokų ciklas „Apie batus ir tekstus: kelios idėjos pamokoms“ (5 klasė):

mokytojo siūlomų, mokinių pasirinktų kūrinių apie batus skaitymas ir aptarimas (L. Degėsio, J. Erlicko);

kalbos pažinimas (diktantas pagal K. Kasparavičiaus kūrinį ir teksto aptarimas);

kalbėjimas ir klausymas (istorijos apie batus pasakojimas, interviu apie batus rengimas su suaugusiuoju);

kūrybinis rašymas (pasakos apie batus kūrimas);

filmo „Dangaus vaikai“ peržiūra ir aptarimas;

batai istorijoje (integracija su pasaulio pažinimu, istorija).

ILGALAIKIŲ VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI. M. HADDON. „TAS KEISTAS NUTIKIMAS ŠUNIUI NAKTĮ“ SKAITYMO VEIKLOS 8 KLASĖJE)

I. Keli skaitymo variantai:

- kūrinio analizė dirbant grupėmis / su visa klase – 2 variantai
- mokytojo užduotys / pačių mokinių keliami klausimai
- kūrinio visumos suvokimas / nagrinėjimas aspektais / detalus ištraukos analizavimas

II. Skaitymo strategijos: teksto žymėjimas, paskutinį žodį suteikite man, klausimai – atsakymai, problemų sprendimas.

III. Sąsajos su kitais literatūros kūriniais.

IV. Filmų šia tema aptarimas.

V. Tyrimo užduotys.

TRUMPALAIKIŲ VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI. Literatūros kūrinių interpretacijos kitose medijose (reklamoje), 5 klasė

Reklamos teksto analizė siejant

- su aptariamais literatūros kūrinių;
- negrožinio teksto skaitymu apie medijas;
- klasės pokalbių, diskusijų temomis apie medijas.

- Iš ko supratote, kad tai reklama?
- Kas reklamuojama?
- Ko siekiama šia reklama?
- Kokia mintis siūloma vartotojams?
- Kuo remdamiesi galėtumėte pagrįsti, kad reklamos kūrėjai pasinaudojo A. de Sent-Egziuperi „Mažuoju princu“? Aptarkite, kokius kūrinio veikėjus, vaizdus atpažįstate.
- Kas yra pagrindinis veikėjas reklamoje? Iš ko galime tai suprasti? Koks jam suteikiamas vaidmuo?
- Kuo reklamoje vaizduojamos planetos ir jų gyventojai vis dėlto skiriasi nuo literatūros kūrinyje vaizduojamų?
- Kas sieja vaizdus ir sakomą tekstą? <...>